

Pisuroðan í Vági

1888, 1948, 1968 og 1988

HF-skúlin í Suðuroy skipaði fyri samkomu í VB-høllini mikudagin hin 22. juni, har prógvini vórðu handað. Væl av fólki var samankomið, har sangkórið »Ljómur« setti sín dám og Karin Kjølbro helt hesa røðu:

Kæru pisur og foreldur tykkara. Góðu suðuroyingar!

Hornasteinar við gleði og hita, teir eru í livinum hjá flestu menniskjabørnum um okkara leiðir. Summarið 1988 verður altíð standandi í hugaheimi tykkara, tá nøkur ár eru runnin, og so mangt er farið í gloymskunnar hav. 1988, tað var árið, ið tit tóku HF-prógva.

Dagurin í dag er sostatt ein serligur dagur hjá tykkum. Hjartaliga til lukku. Eydna og góð heilsa fylgi tykkum fram-á.

1988 er hornasteinur í Føroya søgu eisini — eins og í altjóða samfelagnum. Hvert málið, ið tikið verður fram, velst um brillurnar.

Søguligir snøklar

Við tøk havi eg jattað at tala við tykkum í dag. Her verða nakrir søguligir snøklar tiknir fram. Og eg haldi, at teir tola, at ljóskastarin verður settur á teir.

Í ár eru 100 ár liðin síðan jólafundin. Fundin, ið gjørdist neistin, ið kveikti liv í málstriðið og mentunarnarstriðið í Føroyum. Tey, ið myndaðu og orðaðu striðið, góvu fólkinum fyrst og fremst sjálvsálit og sjálsvirðing. Móðurmál okkara var vakurt og gott. Vit skuldu ikki smæðast við at brúka tað. Jólafundurin legði millum annað áherðslu á, at eisini várharra skilti føroyskt. Tað er henda sjálsvirðing og hetta sjálvsálit, ið varð ibirt fyri 100 árum síðani, ið hevur verið tann máttur, ið merkt hevur framfyrir í landi okkara. Hesin máttur stimbraði verka- og fiskafólk okkara til at taka seg saman í felag, og hesin máttur eggjaði vinnilivsmenn okkara. Teir høvdu álit á egna meg, fólk og føðilandi.

Landskassaveðhald og ráðfiskagrunnur vóru ikki til í móðurmálinum tá. Júst á hesi oyggj vóru slóðbrótandi fakfelagsfólk og vinnulivsfólk. Uttan

mun til politiskan lit, og uttan mun til hvar vøggan stóð, so munnu øll vita, at eingi úrslit uttan álit á seg sjálvan og umhvørvið. Hetta álit kveikti jólafundurin í lögtinginum 2. jóla kvöld 1888. Virkseimi og avrik eru góðir lutir í gerandisdegnum, men langt frá alt.

ST-Yvirlýsingin

1988 er eisini árið, tá 40 ár eru liðin, síðani ST kom við fráboðanini um mannarættindi, har sligið verður fast, at øll menniskju eru javngóð og hava krav um frælsi og rættindi uttan mun til rasu, húðarlit, átrúna ella kyn.

Nú 40 ár aftaná hesa mannarættindayvirlýsing hevur gamla ting okkara felt uppskotið um javnstøðulag millum kynini, ið hevur til endamáls við lóg at tryggja tann, ið er fyri órætti og mismuni.

Ein orsøkin skal vera, at eingin er fyri vanbýti vegna kyn í landi okkara, og at eingin tøvur er á slíkari lóg. Hetta er undrunnarvert, tá hugsað verður um, at vit í Føroyum um altíð vilja vera á odda, tá talan er um framfyrir og hentleikar. Í slíkum samanhangi er loysunarorðið altíð »tíðin krevur tað«. Hesin hugburður verður ikki tikin fram, tá talan er um javnstøðulag. Nú er tað ikki, tíðin krevur tað, men tað sigst vera ímóti føroyskari siðvenju.

Ongantið hoyra vit t.d., at eitt nú berghol, undirsjovartunnar, teldur og annar útbúnaður er í strið við føroyska siðvenju.

Tað er deiligt at siggja tykkum pisur í dag — gentur og dreingir. Óført, at mikil meiriluti er av gentum. Heggja vit at skjótt hálvthundrað ára pisusøgu okkara, so hevur ikki verið siðvenja, at gentur taka slík prógv.

Prógv tykkara er lykilin til førleika at velja og at taka støðu. Ikki tí, kvinnurnar í landi okkara hava ongantið smæðst burtur, hóast tær ikki høvdu eitt-hvørt prógv við at veitra við. Ofta verður sagt, at

hann/hon, ið hevur hondina á vøgguni, stýrir landinum.

Vist hava kvinnurnar uppalt teir, ið taka avgerðirnar í samfelagnum, men hetta er óbeinleiðis stýring. Kvinnurnar sita ikki, har avgerðirnar verða tiknar í samfelagnum, hvorki í almenna, privata ella politiska økinum. Onkur vil siga: Tøkk og pris, sleppið mær endiliga undan. Hetta er eisini ein støða. Neyvan nakar ætlar at noyða nakra til nakað. Tó eins týðningarmikið er ikki at forða teimum, ið vilja vera við, har avgerðirnar verða tiknar. Kvinnur siggja so mong samfelagsviðurskifti við øðrum eygum. Hesum sjónarringi hevur samfelagið eisini brúk fyri.

Í landi okkara hava altíð verið kvinnur, ið vildu sleppa at vera við har avgerðir skuldu takast. Ikki tí tær vóru kvinnur, sluppu tær uppi part. Heldur var tað hóast kvinnur. Ein hin mætasta stríðskvinna okkara er júst farin. Andrea Ártung kom úr smáum korum. Hon kundi ikki lata vera við at taka støðu og at ávirka í samfelagnum. Drúgva stríð hennara gav úrslit.

Ungdómsuppreisturin

1988, ár tykkara er eisini 20-áradagurin fyri ungdomsuppreistrinum. Á odda gingu studentar í stríðnum fyri ávirkan á lærustovnar og ávirkan á samfelagið sum heild. Verðin er vorðin minni, samskifti størri, og tey vildu vera við til at ávirka avgerðir.

Tey gjørdu vart við einaræðislyndi amerikamanna og russa.

Tey áttu sín lut í at ljóskastarin varð settur á kríggið í Vietnam og innrásina í Tjekkosllovakia, eins og rasuskiðnaðin eitt nú í USA. Tey góvu orðinum solidaritet nýggjan búna. Grannin var ikki bert hann/hon við síðuna av, men eisini tey í Afríku,

Suðurameríku og Fjar-eystri.

Martin Luther King

Sama árið 1968 fyri 20 árum síðani fellur Martin Luther King fyri nýðsinggerð. Í hesum døgum verður hann heiðraður í heimspressuni sum týðningarmesti amerikumaður, ið livað hevur í hesi öld, hóast hann bert gjørdist 39 ár.

Boðskapur hansara var ikki harðskapur í stríðnum fyri borgararættindi teirra svørtu. Hesin boðskapur snúði seg ikki bert um at tala og tola, men at tala søk teirra, ið vóru við skerdan lut. Týðningarmikil lutur í virkseimi hansara var borgaralýdni. Niðurstøða hansara var, at tú eigur og tú kanst broyta órættvisar lógir við at bróta tær og alla tíðina at tala ímóti órættvisinum uttan at fremja harðskap ella taka til svørð.

Hann, ið góðtekur tað ónda uttan at mótmæla, styðjar í veruleikanum tað ónda, segði hann.

Helst fer søgan um busboycottið, ið MLK skipaði fyri, altíð at liva. Ein svørt kvinna, ið var komin at eiga, vildi ikki reisa seg í bussinum fyri hvítum unglingi. Hetta skuldi hon eftir galdandi rasu-reglum. Hon varð tí skrykt upp og útkoyrd! Nú var ovboðið. Eitt tiltak var at boykotta bussfelagið. Fólk fóru m.a. at ganga og súkkla í tímar til og úr arbeiði. Ein norskur tíðindamaður skriver, at hann ein slíkan dag steðgaði eini gamlari littari konu, ið kom gangandi úr arbeiði og spurdi hana, um hon ikki var móð.

»Før var sjelen min trett, mens bena mine var uthvilt«, svarte hun. »Nå er bena mine trette, men sjelen har fått hvile«.

Nú 20 ára dagin fyri deyða sin, verður Martin Luther King í heimspressuni av mongum nevndur sum týðningarmesti amerikumaður í hesi öld.

Lyklastørv

Tann lykil, tit hava fingið við prógvi tykkara, førir við sær, at nøkur koma í lyklastørv, har avgerðir skulu takast, ið viðvíkja øðrum menniskjum. Her er vert at hava í huga, at førleikin er markaður, og ikki er bygt á klettgrund uttan at tit kenna gerandisdag teirra, ið tit taka avgerðir fyri. Nú ar-

beiði er til allar vinnuførar hendur, er høvi at royna gerandisdagin hjá flakakomum, fiskafólki og tímaløntum.

Verðin er vorðin upp- aftur minni, og hava tit heilsuna, liggur hon fyri tykkara føtur. Farið út og kannið hana. Møguleikarnir at nema sær útbúgving uttanfyri Norðurlond eru nú betri viðvíkjandi lestrarstúdding enn áður. Komið aftur, men gloymið ikki røturnar. Hiðani gongur verð tykkara.

Bert tvær hendur

Ikki er óhugsandi, at tit koma til ta niðurstøðu, at allarbest er í Føroyum. Hava øll tað ikki gott, so er tað ikki tí landið er fátækt, men tí ríkidømið er skeivt býtt. Onkustaðni mæta tit orðunum hjá eskimoaranum til sonin: »Vit mugu liva av tí, ið land okkara gevur, um vit ikki skulu alnð standa við útrættari hond«. Í felag mugu vit bera so í bandi, at umdømi okkara ikki verður: Føroyingar hava bert 2 hendur: eina at taka ímóti við og eina at halda fast við — eingin hond er at geva við.

Leikum fagurt á foldum á foldum

Snøklarnir um 1888, 1948

og 1968 eru eftir mínum tykki áhugaverdir og álvarsamir. Einkí er tó so álvarsamt, at tað skal kveða gleðina. Grundtvig sigur tað so meistarliga: Et jævnt og muntert virksomt liv på jord, jeg ville ej med konger bytte.

Gloymið ikki gleðina. Hon er mikil máttur. Romverska skaldið Horatius skrivaði um gleðina longu áðrenn Kristi føðing. Í takksemi til livið skuldu vit liva hvønn dag sum hin seinasta. Á latíni var hetta snøgt borið fram sum »carpe Diem«. Tak ella lofta degnum.

Fedrar okkara dugdu eisini at geva hesum hugsjónum búna, tá teir kvóðu:

Leikum fagurt á foldum eingin treður dansin undir moldum.